

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ylioppilastutkinnosta ja lukiolain 1 ja 6 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ylioppilastutkinnosta ja lukiolain 1 ja 6 §:n muuttamisesta (HE 235/2018 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Matti Sillanmäki, opetus- ja kulttuuriministeriö
- opetusneuvos Heikki Blom, opetus- ja kulttuuriministeriö
- opetusneuvos Teijo Koljonen, Opetushallitus
- pääsihteeri Tiina Tähkä, Ylioppilastutkintolautakunta
- erityisasiantuntija Kyösti Värri, Suomen Kuntaliitto
- asiantuntija Satu Ågren, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- puheenjohtaja Christer Holmlund, Finlands Svenska Lärarförbund FSL rf
- ordförande Bicca Olin, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- erityisasiantuntija Olavi Arra, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- projektin perustajajäsen Marja Alkio, Oma kieli -yhteisö
- asiantuntija Samuli Maxenius, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry
- puheenjohtaja Alvar Euro, Suomen Lukiolaisten Liitto
- puheenjohtaja Jessica Makkonen, Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
- professori Mikael Hidén
- FM, aikuislukion rehtori Panu Kela
- tutkija Kati Mikkola
- rehtori Harri Rinta-aho
- professori Janne Saarikivi

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- opetus- ja kulttuuriministeriö
- Kotimaisten kielten keskus
- Opetushallitus
- Kuvataideopettajat ry

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki ylioppilastutkinnosta. Laki ja sen nojalla annettava valtioneuvoston asetus korvaisivat voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain ja ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen. Esitys on osa pääministeri Juha Sipilän hallituksen toimintasuunnitelman mukaista lukiokoulutuksen uudistamista.

Esityksen tavoitteena on tukea lukiokoulutuksen uudistukselle ja uudelle lukiolaille asetettujen tavoitteiden toteutumista. Ylioppilastutkinnon asemaan lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaisten tietojen ja taitojen saavuttamista mittaavana ja yleisen jatko-opintokelpoisuuden tuottavana päättötutkintona ei ehdoteta muutoksia. Ylioppilastutkintolautakunnan asemaa tutkintoa toimeenpanevana viranomaisena, oikeutta suorittaa ylioppilastutkinto tai tutkintoaineita ei myöskään muutettaisi.

Ylioppilastutkinnon rakennetta ehdotetaan muutettavan. Ylioppilastutkintoa suorittavan kokeilaan olisi suoritettava viisi koetta, joihin sisältyy äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe. Samalla ylioppilastutkinnon kokeisiin ilmoittautumiseen liittyviä menettelyitä joustavoitettaisiin. Kokeilaan ei enää tarvitsisi ilmoittautumisen yhteydessä sitovasti valita kokeita pakollisiksi tai ylimääräisiksi. Myöskään kokelaan ilmoittautumista eritasoihin kokeisiin samassa tutkintoaineessa ei rajoitettaisi. Tutkinnon rakenne ja valinnaisuusaste säilyisivät muuten nykyisellään.

Nykyisestä poiketen hylätyn ylioppilastutkinnon yhteydessä suoritettavat hyväksytyt kokeet voisi sisällyttää aloitettavaan uuteen tutkintoon kolmen vuoden ajan aiemmin suoritettujen kokeiden hyväksymisestä. Lisäksi erillisinä kokeina suoritettavat hyväksytyt kokeet voitaisiin sisällyttää ylioppilastutkintoon kolmen vuoden ajan erillisen kokeen hyväksymisestä.

Tutkinto tulisi nykyistä vastaavasti suorittaa pääsääntöisesti enintään kolmena peräkkäisenä tutkintokertana. Tutkinnon suorittamisajan pidentymisen edellytyksiä kuitenkin muutettaisiin. Kokelas, joka on osallistunut vähintään yhteen tutkintokertaan ja sairastumisen, ulkomailla tapahtuvan päätoimisen opiskelun tai muun niihin rinnastettavan painavan syyn vuoksi on estynyt osallistumasta tutkintokerran kokeisiin, voisi jatkaa tutkinnon suorittamista enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavana tutkintokertana. Jos kokelas on edellä tarkoitetun syyn vuoksi estynyt osallistumasta kahden peräkkäisen tutkintokerran kokeisiin, hän voisi jatkaa tutkinnon suorittamista enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavina kahtena tutkintokertana.

Ylioppilastutkinnon voisi jatkossa suorittaa myös englanniksi. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon voisi suorittaa opiskelija, joka suorittaa tai on suorittanut lukiokoulutuksen oppimäärän tai tutkintoon osallistumisen perusteena olevan ammatillisen tutkinnon pääosin englannin kielellä, sekä erityisestä syystä myös muu henkilö, jolla voidaan katsoa olevan riittävät kielelliset edellytykset englanninkielisen tutkinnon suorittamiseen. Englanninkielinen ylioppilastutkinto vastaisi rakenteeltaan suomeksi tai ruotsiksi suoritettavaa tutkintoa.

Lisäksi lukiolaissa ehdotetaan korjattavan viittaukset kumottavaan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettuun lakiin.

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2019. Ehdotettuja ylioppilastutkinnon suorittamista koskevia muutoksia sovellettaisiin kokelaisiin, jotka aloittavat ylioppilastutkinnon suorittamisen kevään 2022 tutkintokerralla tai sen jälkeen.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksen tarkoituksena on uudistaa ylioppilastutkintoa koskeva lainsäädäntö nykyisiä tarpeita entistä paremmin vastaavaksi. Ylioppilastutkinnon tarkoituksena on mitata valtakunnallisesti lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvien tietojen ja taitojen sekä sen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyys saavuttamista. Tutkinnon suorittaminen tuottaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden.

Valiokunta katsoo, että esitys tukee onnistuneesti 1.8.2019 voimaan tulevan lukiolain (714/2018) mukaisten uudistusten toteuttamista ja osaltaan korkeakouluvision tavoitteiden toteutumista, lähinnä korkeakouluun pääsemisen nopeuttamiseksi. Hallituksen esityksellä selkeytetään ylioppilastutkinnon säätelyä merkittävästi ja joustavoitetaan ylioppilastutkinnon suorittamista.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Ylioppilastutkintorakenteen uudistaminen

Ylioppilastutkinnon nykyinen rakenne ei kaikilta osin mittaa lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvia opintoja riittävän laajasti ja monipuolisesti, joten sen uudistaminen on tarpeellista. Ehdotuksen mukaan kokelaan tulee suorittaa nykyisen vähintään neljän kokeen sijasta vähintään viisi koetta: äidinkielen ja kirjallisuuden koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe. Viidennen suoritettavan kokeen kokelas valitsee itse.

Esitys poikkeaa jonkin verran ylioppilastutkinnon kehittämistarpeita pohtineen *Gaudeamus igitur* -työryhmän ehdotuksesta¹. Työryhmän ehdottaman mallin katsottiin vähentävän yksittäisten reaaliaineiden kokeiden painoarvoa suhteessa muiden oppiaineiden kokeisiin ja asettavan kokeilaita heidän valintojensa perusteella erilaiseen asemaan. Ehdotusta pidettiin myös vaikeaselkoina. Mainittujen epäkohtien välttämiseksi sekä korkeakoulujen opiskelijavalinnan uudistamisen tukemiseksi hallituksen esityksessä ehdotetaan työryhmän esittämästä poiketen vähintään viiden kokeen suorittamisen vaatimusta.

1 *Gaudeamus igitur* - ylioppilastutkinnon kehittäminen, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017:16. Siinä ehdotetun mukaisen ylioppilastutkinnon suorittaminen olisi edellyttänyt, että kokelas suorittaa äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen sekä kolme koetta tai koeparia seuraavista: 1) matematiikka, 2) toinen kotimainen kieli, 3) vieras kieli ja 4) kaksi reaaliaineen koetta tai yksi reaaliaineen koe ja yksi vieraan kielen koe.

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

Hallituksen esityksen mukainen rakenne vastaa vaativuudeltaan käytännössä Gaudeamus Igitur -työryhmän esittämää mallia, kun sitä arvioidaan esimerkiksi vuoden 2017 tietojen valossa. Tuolloin ylioppilastutkintoja suoritettiin kaikkiaan 30 189. Tutkinnon suorittaneista 5 902 kokelasta (19,5 %) suoritti neljä koetta, loput suorittivat viisi koetta tai enemmän. Neljän kokeen suorittajista 3 761 ei suorittanut toisen kotimaisen kielen koetta ja 1 692 ei suorittanut matematiikan koetta. Lähes kaikki neljä koetta suorittaneet kokelaat siis olisivat myös Gaudeamus igitur -työryhmän ehdottaman rakenteen mukaisesti joutuneet suorittamaan viidennen kokeen, sillä heidän tutkintoonsa sisältyi reaaliaineen koe. Gaudeamus igitur -työryhmän ehdottama ja hallituksen esityksen mukainen rakenne eivät siis tosiasiallisilta vaikutuksiltaan poikkea merkittävästi toisistaan. Hallituksen esityksen mukainen rakenne on työryhmän esittämään malliin verrattuna selkeämpi, sillä vaadittu kokeiden määrä ei riipu tutkintoaineiden yhdistelmästä. Kokelas voi myös esityksen mukaisessa mallissa välttää itselleen haasteellisen tutkintoaineen suorittamisen.

Nykyiseen malliin verrattuna ehdotuksen mukainen rakenne lisää jonkin verran tutkinnon vaativuutta, mutta vahvistaa ylioppilastutkinnon laajaa yleissivistävyttä ja vastaa voimassa olevaa mallia paremmin lukion opetussuunnitelman perusteissa edellytettävää osaamista. Valtaosa kokelaista suorittaa tälläkin hetkellä vähintään viisi tutkintoainetta, eli tältä osin tilanteen ei juurikaan arvioida muuttuvan.

Valiokunta pitää hallituksen esityksen mukaista mallia perusteltuna kuitenkin tiedostaen sen, että se ei välttämättä ole kaikilta osin aivan ongelmaton. Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille huoli, että ehdotettu uudistus saattaa nostaa joidenkin opiskelijoiden ylioppilastutkintoon osallistumisen ja myös tutkintoa edeltävään lukiokoulutukseen hakeutumisen kynnyistä liian korkealle. Uudistus saattaa jossain määrin myös pidentää opiskeluaikoja. Mahdollisia haasteita on arvioitu aiheutuvan erityisesti kahta tutkintoa, ammatillista perustutkintoa ja ylioppilastutkintoa, suorittaville sekä opiskelijoille, joilla on muutoin haasteita suoriutua ylioppilastutkinnon kokeista, ja myös aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen opiskelijoille.

Vuonna 2017 kahteen tutkintoon tähtäävistä ylioppilastutkinnon suorittaneista noin 29 % suoritti tutkinnossa viisi koetta tai enemmän. Noin 71 % suoritti neljä koetta. Lukuihin sisältyvät myös kokelaat, jotka ilmoittautumistietojen mukaan suorittivat lukion oppimäärää ja ammatillista tutkintoa². Tilastokeskuksen tiedon mukaan vuonna 2017 noin 80 % kahden tutkinnon suorittajista suoritti ammatillisen tutkintonsa enintään kolmessa vuodessa. Uudistuksella ei ole vaikutuksia opiskelijoiden oikeudelliseen asemaan suorittaa samanaikaisesti ammatilliseen perustutkintoon ja ylioppilastutkintoon tähtääviä opintoja, mutta ylioppilastutkinnon vaatimustason nostaminen voi lisätä kahta tutkintoa suorittavan opiskelijan työmäärää. Tämä riippuu opiskelijan opintoja koskevista valinnoista.

Valiokunta tunnistaa vähintään viiden kokeen suorittamisen vaatimuksesta aiheutuvat mahdolliset vaikeudet osalle opiskelijoita. Näiden toteutumisen arvioiminen tässä vaiheessa on kuitenkin hankalaa. Valiokunta toteaa, että esimerkiksi siitä, että osa opiskelijoista on tähän saakka valinnut neljän kokeen suorittamisen, ei voi suoraan päätellä, että näillä kokelailla ei olisi ollut edellytyksiä viidennen kokeen suorittamiseen. Ongelmat voivat liittyä myös selviytymiseen tiettyssä

² Nämä opiskelijat suorittavat ammatillisen perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon lisäksi myös lukion oppimäärän ja saavat päättötodistuksen lukio-opinnoistaan.

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

oppiaineessa, esimerkiksi matematiikassa, mutta tästä aiheutuva mahdollinen haitta menestyä ylioppilaskirjoituksissa on vältettävissä.

Valiokunta korostaa, että esityksessä on ehdotuksia, joilla helpotetaan ylioppilastutkinnon suorittamisen mahdollisuuksia. Kokelas voi jatkossakin valmistua ylioppilaaksi neljällä kokeella käyttäen hyväkseen kompensatiomahdollisuutta: yksi hylätty koe ei estä tutkintotodistuksen saamista, jos kokelaan keskimääräinen menestys hyväksytyissä koeaineissa on riittävän hyvä. Kompensatiomenettelyn avulla on tutkinnon suorittanut vuosittain noin 600 kokelasta. Lisäksi hallituksen esityksessä ehdotetaan joustavoitettavan nykyiseen verrattuna ylioppilastutkinnon kokeisiin ilmoittautumista ja mahdollisuutta sisällyttää eri tasoisia kokeita tutkintoon. Esityksen mukaan kokelaan ei enää tarvitse valita tutkinnon pakollisia aineita sitovasti kokeisiin ilmoittautuessaan. Kokelaan ilmoittautumista eritasoisiin kokeisiin samassa tutkintoaineessa ei ehdoteta rajoitettavan. Näiden uudistusten tarkoituksena on välttää nykyiseen pakollisten ja ylimääräisten kokeiden etukäteiseen sitovaan ilmoittamiseen liittyvät virhevalinnat ja mahdolliset niistä aiheutuvat tutkinnon suorittamisen esteet. Vaikka vaadittavien kokeiden vähimmäismäärä muuttuu, tutkinnon valinnainen rakenne säilyy. Se mahdollistaa opiskelijan oman kiinnostuksensa ja osaamisensa mukaisten valintojen tekemisen ylioppilastutkintoon osallistumisessa. Lisäksi mahdollisuus sisällyttää hylättyyn tutkintoon sisältyneet hyväksytyt kokeet uuteen tutkintoon kolmen vuoden ajan aiemmin suoritettujen kokeiden hyväksymisestä sekä ylioppilastutkinnon suorittamisajan pidentymisen edellytysten keventäminen lieventävät vaatimuksia nykyiseen verrattuna. Valiokunta toteaa, että kun esitystä tarkastellaan kokonaisuutena, tutkinnon rakenteen muutoksen mahdollisten negatiivisten vaikutusten voidaan arvioida olevan vähäisiä.

Valiokunta painottaa sekä tiedottamisen että opiskelijan saaman ohjauksen ja tuen riittävyyttä. Valiokunta uudistaa aiemmat näitä koskevat kantansa (mm. SiVM 2/2018 vp). On oleellisen tärkeää, että lukiokoulutukseen hakeutuville, jotka tulevat suorittamaan ehdotetun rakenteen mukaisen ylioppilastutkinnon, annetaan kaikki tarpeellinen tieto ylioppilastutkinnon ja sitä edeltävien lukio-opintojen suorittamisen kannalta. Kahta tutkintoa suorittamaan hakeutuvia tulee informoida molempien tutkintojen suorittamisen vaatimuksista. Tietoa tulee jakaa esim. osana opinnon-ohjausta. Erittäin merkityksellistä on myös, että lukiokoulutuksen järjestäjät antavat opiskelijoilleen heidän tarvitsemansa yksilöllisen oppimisen ja hyvinvoinnin tuen lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Lukiolakia uudistamalla on vahvistettu opiskelijoiden oikeutta yksilöllisten tarpeiden mukaiseen opintojen ohjaukseen ja oppimisen tukeen. Uudistuksen yhteydessä muutettiin lainsäädäntöä myös siten, että ylioppilastutkinnon kokeiden uusimista koskevista rajoituksista luovutaan syksyllä 2019. Tämä vähentää lukio-opintojen ja ylioppilaskokeiden henkistä kuormitavuutta.

Ylioppilastutkinto tulee suorittaa enintään kolmena peräkkäisenä tutkintokertana. Hylätty koe kuitenkin pidentää tutkinnon suorittamisaikaa. Vuonna 2017 ylioppilastutkinnon suorittaneista vain 26 prosenttia suoritti tutkinnon kolmella tai sitä useammalla tutkintokerralla. Ylioppilastutkinnon rakenteen muuttuessa mahdollisuutta hajauttaa tutkinnon suorittamista on tarpeen hyödyntää nykyistä tehokkaammin. Valiokunta korostaa, että ylioppilaskokeiden suorittamisen sekä niitä edeltävien opintojen aikatauluttamisissa ammattitaitoisella opinto-ohjauksella ja henkilökohtaisella opintosuunnitelmalla on keskeinen merkitys, joten koulutuksen järjestäjien tulee panostaa niihin.

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

Valiokunta edellyttää, että ylioppilastutkinnon rakenteen uudistamisen vaikutuksia lukio-opiskelijoiden, ml. aikuisten opetussuunnitelman mukaisia opintoja suorittavat, ja kahta tutkintoa suorittavien kannalta seurataan tiiviisti ja ehdottaa asiasta lausumaa. (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*)

Ylioppilastutkintouudistus ja korkeakoulujen opiskelijavalinnat

Ylioppilaiden hidas sijoittuminen jatko-opintoihin on nykyisin merkittävä ongelma, sillä noin 70 % uusista ylioppilaista ei sijoitu välittömästi lukio-opintojen jälkeen tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Tähän haasteeseen vastataan mm. uudistamalla korkeakoulujen opiskelijavalintaa siten, että se toteutetaan nykyistä enemmän suoraan ylioppilastutkintotodistuksen perusteella. Korkeakoulujen kehittämissä opiskelijavalintauudistuksen malleissa hakijoilta otetaan huomioon viisi koetta, mikä sinällään ohjaa kokelaita osallistumaan vastaavan koemäärän suorittamiseen. Näin ollen korkeakoulujen opiskelijavalintaa koskevilla ratkaisuilla on ohjausvaikutuksia ylioppilastutkintojärjestelmään ja sitä edeltävään lukiokoulutukseen sekä näitä koskevaan sääntelyyn.

Korkeakoulujen uudistuvassa opiskelijavalinnassa hakija voi hakukohteesta riippuen hyödyntää monipuolisesti ylioppilastutkinnossa osoittamaansa osaamistaan. Hakijat saavat etua vähintään viiden tutkintoaineen suorittamisesta, ja kaikista arvosanoista approbaturista laudaturiin voi olla hyötyä. Valiokunta tunnistaa korkeakoulujen opiskelijavalinnan uudistamisesta aiheutuvan paineen tehdä muutoksia ylioppilastutkintojärjestelmää koskevaan lainsäädäntöön, mutta pitää erittäin valitettavana sitä, että korkeakoulujen toimintaan muutoin kuin lainsäädännöllä tehdyillä muutoksilla ohjataan muun koulutuksen säädösvalmistelua. Valiokunta painottaa, että jatkossa uudistusten valmistelussa tulee kiinnittää huomiota siihen, että uudistuksia johdetaan lainsäädännön kautta eikä päinvastoin.

Valiokuntakuulemisessa kiinnitettiin huomiota siihen, että korkeakoulujen opiskelijavalinnassa saatava mahdollinen pistehyöty voi ohjata suomen- ja ruotsinkielisiä kokelaita vaihtamaan väestörekisterissä äidinkieltänsä koskevan merkinnän, jotta he pääsisivät suorittamaan vieraskielisille suunnatun suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaisen kokeen. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista kokelaiden tasavertaisen kohtelun, opiskelijavalinnan tai ylioppilastutkinnon näkökulmasta. Tämä heikentää myös suomen- ja ruotsinkielisten kokelaiden tavoitteellista äidinkielen opiskelua. Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän suorittaminen on tarkoituksenmukaista vain kokelaille, joilla on suomen tai ruotsin kielen peruskielitaidossa puutteita jollakin kielitaidon osa-alueella. Valiokunta ehdottaa näiltä osin muutosta hallituksen esitykseen yksityiskohtaisista perusteluista tarkemmin ilmenevällä tavalla.

Englanninkielinen ylioppilastutkinto

Hallituksen esityksen tarkoituksena on mahdollistaa englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittaminen opiskelijalle, jonka tutkintoon osallistumisen edellytyksenä olevat opinnot on suoritettu englannin kielellä taikka jolla on kielelliset edellytykset suorittaa englanninkielinen tutkinto. Tämän muutosesityksen tarkoituksena on edistää erityisesti lukiokoulutuksen kansainvälistymistä sekä osaavan työvoiman muuttamista Suomeen. Valiokunta pitää esitystä sinänsä perusteltuna ottaen huomioon myös koulutusviennin näkökulman. Suomen koulutusviennin tarjonta kattaa

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

koko elinikäisen oppimisen. Tutkintovienti on avattu lainsäädännössä jo ammatillisen ja korkeakoulutuksen osalta, mutta lukiokoulutuksesta tämä mahdollisuus puuttuu.

Valiokunnan saaman asiantuntijalausunnon mukaan koulutusvientitoimijat ovat tuoneet esille, että englanninkielisen ylioppilastutkinnon puuttuminen Suomen koulutusjärjestelmästä estää lukiokoulutuksen viennin, vaikka sille on kysyntää. Lausunnon mukaan koulutusviennin kysynnän myötä ja volyymeiltaan merkittävien vientihankkeiden tueksi on tarvetta luoda ylioppilastutkinnosta kansainvälinen koulutusvientiin soveltuva toteutusmalli.

Valiokunta pitää esitetyistä syistä englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämisestä säättämistä sinänsä tarpeellisena, mutta huomauttaa, että lakiesityksen sitä koskevan säännöksen puutteellisuuden vuoksi, mitä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin selvitetään, esityksestä tulee näiltä osin luopua. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon tarpeellisuuden vuoksi valiokunta edellyttää, että hallitus harkitsee uuden englanninkielistä ylioppilastutkintoa koskevan esityksen tekemistä ottaen huomioon yksityiskohtaisista perusteluista ilmenevät huomiot sekä asiantuntijalausunnoissa esitetyt pohdinnat kansalliskielten asemasta, ja ehdottaa asiasta lausumaa. (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*)

Lukiodiplomit

Hallituksen esityksessä ei ole ehdotuksia lukiodiplomeista. Niiden tarkoituksena on antaa lukiopiskelijalle mahdollisuus osoittaa näyttöä erityisestä osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan. Lukiodiplomit voivat sisältyä lukiokoulutuksen oppimäärään koulutuksen järjestäjän päätöksellä. Niitä annetaan taito- ja taideaineissa, jotka eivät ole ylioppilastutkinnon tutkintoaineita, mutta ovat kuitenkin osa yleissivistävää lukiokoulutusta. Lukiodiplomeja ei 1.8.2019 voimaan tulevassa lukiolaissa rajata koskemaan ainoastaan taito- ja taideaineiden opintoja, vaan ne voivat liittyä myös muiden oppiaineryhmien opintoihin. Valiokunta toteaa, että lukiodiplomit ovat hyvä keino näyttää osaamista myös oppiainerajat ylittäen, esimerkiksi osana yrittäjyyttä koskevia opintoja.

Valiokunta katsoo, että taito- ja taideaineille ominaiset tiedon tuottamisen tavat tulee nähdä uudistuneessa lukiokoulutuksessa yhdenvertaisina nykyisin ylioppilastutkintoon sisältyvien oppiaineiden tiedon tuottamisen kanssa. On tärkeää, että jokaisella lukion opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa lukiodiplomi riippumatta siitä, missä lukiossa hän opiskelee. Valiokunta uudistaa aikaisemmassa mietinnössään (SiVM 2/2018 vp) esittämänsä kehotuksen, että opetus- ja kulttuuriministeriö ryhtyy selvittämään lukiodiplomijärjestelmän muuttamista kaikkia koulutuksen järjestäjiä velvoittavaksi. Opiskelijalle lukiodiplomi on hyvä tapa osoittaa omia vahvuuksiaan monipuolisesti. Valiokunta edellyttää, että lukiodiplomien kehittämistä jatketaan niiden aseman vahvistamiseksi ottaen huomioon myös niiden hyödyntämismahdollisuudet korkeakoulujen opiskelijavainnoissa, ja ehdottaa asiasta lausumaa. (*Valiokunnan lausumaehdotus 3*)

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

6 §. Oikeus englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen.

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

Valiokunnan saamassa asiantuntijalausunnossa tuodaan esille epäily säännösehdotuksen, ja erityisesti sen 2 momentin, perustuslainmukaisuudesta, minkä vuoksi asiasta tarvitaan perustuslakivaliokunnan arvio. Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin mukaan tulee muun valiokunnan, jos siellä käsiteltävän lakiehdotuksen perustuslainmukaisuudesta on epäselvyyttä, pyytää asiasta lausunto perustuslakivaliokunnalta. Muiden valiokuntien tehtävänä ei ole pyrkiä — edes valtiosääntöoikeuden asiantuntijoita apuna käyttäen — selvittämään, mitä jossakin asiassa on pidettävä perustuslainmukaisena. Niiden tehtävänä on vain arvioida, onko käsiteltävänä olevassa asiassa ongelmia perustuslain kannalta, ja jos näin katsotaan olevan, jättää perustuslainmukaisuuskysymys perustuslakivaliokunnan tutkittavaksi.

Perustuslakivaliokunnan erittäin kiireinen työtilanne huomioon ottaen sivistysvaliokunta katsoo tarkoituksenmukaiseksi ratkaisuksi poistaa esityksestä englanninkielistä ylioppilastutkintoa koskevat säännösehdotukset, jotta ei vaaranneta tarpeellisen esityksen etenemistä muilta osin. Valiokunta viittaa edellä yleisperusteluissa todettuun lausumaehdotukseen.

6 §:n poistamisehdotuksesta aiheutuvat muutostarpeet

Hallituksen esityksen ensimmäisen lakiehdotuksen 6 §:n poistamista koskevasta ehdotuksesta johtuen valiokunta ehdottaa esityksen em. pykälän ja sen jälkeen olevien pykälien numerointien muuttamista ja siitä johtuen viittaussäännösten muuttamista esityksen 4, 9, 11 — 14, 17 — 25 ja 27 §:ssä sekä toisen lakiehdotuksen 6 §:ssä. Säännöksen poistamisehdotuksesta johtuen valiokunta ehdottaa poistettaviksi englanninkielistä ylioppilastutkintoa koskevat säännökset 1 ja 20 §:stä.

12 §. Äidinkielen ja kirjallisuuden ja kielten kokeiden suorittamista koskevat erityissäännökset

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa tuli esille, että viime aikoina on ilmennyt joitakin tapauksia, joissa tosiasiasuomen- tai ruotsinkielinen kokelas on vaihtanut äidinkieltään väestötietojärjestelmässä päästäkseen osallistumaan suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -kokeeseen mahdollisesti siksi, että voisi hyötyä helpomman kokeen suorittamisesta korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Kyse ei tähän saakka ole ollut merkittävästä ilmiöstä, vaan yksittäisistä tapauksista. Tätä mahdollisuutta saatetaan käyttää jatkossa yhä enemmän, koska korkeakoulujen todistusvalinnan pisteytysmalleissa suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään perustuva koe pisteytetään vastaavasti kuin äidinkieleltään suomen- tai ruotsinkielisille tarkoitettu koe, vaikka se on vähemmän vaativa koe. Pisteytyksistä päättävät korkeakoulut itse.

Valiokunta katsoo, että pääsääntöisenä edellytyksenä suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään perustuvaan ylioppilaskokeeseen osallistumiselle pitää olla kyseisen oppimäärän mukaiset lukio-opinnot. Näin pelkkä äidinkielen vaihtaminen väestötietojärjestelmässä ennen ylioppilaskirjoituksia ei enää mahdollista osallistumista suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaiseen kokeeseen.

Mainitusta pääsäännöstä olisi kuitenkin oltava mahdollista poiketa tietyissä tapauksissa. Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaista opetusta ei tarjota kaikissa lukioissa. Osa vieraskielisistä opiskelijoista suorittaa vaativampia äidinkieleltään suomen- tai ruotsin-

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

kielisille tarkoitettuja opintoja, mutta arvioivat kuitenkin kielitaitonsa olevan siinä määrin puutteellista, että heidän on tarkoituksenmukaisempaa osallistua suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään perustuvaan ylioppilaskokeeseen. Lisäksi ylioppilastutkintoon olisi jatkossakin mahdollista osallistua ulkomailla suoritetun kotimaista lukion oppimäärää vastaavan koulutuksen perusteella. Ammatillisen koulutuksen tutkinnon suorittaneilta kokelailta ei muutoin edellytetä lukio-opintojen suorittamista, mutta vaatimus suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opintojen suorittamisesta koskee myös heitä ko. oppimäärään perustuvaan kokeeseen osallistumiseksi.

Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -kokeeseen voisivat säännöksen nojalla ilman erillistä hakemusta osallistua sekä lukiokoulutuksen oppimäärää että ammatillista perustutkintoa suorittavat opiskelijat edellyttäen, että säännöksen mukainen edellytys suoritetuista opinnoista täyttyy. Pykälän 1 momentin viimeisen virkkeen mukaista poikkeussäännöstä on tarpeen soveltaa vain painavan syyn vuoksi, joten edellytykset pääsäännöstä poikkeamiselle tulee arvioida tarkkaan. Päätöksenteko on tältä osin perusteltua keskittää Ylioppilastutkintolautakunnalle yhtenäisen käytännön varmistamiseksi.

Viittomakielisten kokelaiden osalta valiokunta ehdottaa sääntelyn pysyvän nykyisellään, sillä lukion opetussuunnitelman perusteissa määritellään tavoitteet ja keskeiset sisällöt viittomakieli ja kirjallisuus -oppimäärälle, jota ei kuitenkaan ole mahdollista suorittaa ylioppilastutkinnossa. Viittomakielisillä kokelailta tulee olla oikeus osallistua suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään perustuvaan kokeeseen ilman erillistä hakemusta riippumatta suorittamistaan opinnoista.

Valiokunta toteaa, että säännöksen numero muuttuu 11 §:ksi johtuen aikaisemmin todetusta 6 §:n poistamisesta. Muutoksenhausta ehdotetaan säädettävän lain 23 §:ssä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 235/2019 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy 3 lausumaa. (Valiokunnan lausumaehdotukset)

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

ylioppilastutkinnosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Ylioppilastutkinto

Lukiolaissa (714/2018) tarkoitetun lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto. Tutkinnon suorittanut opiskelija on omaksunut lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttanut lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyyden. Ylioppilastutkinnon kokeisiin osallistuvia kutsutaan tässä laissa kokelaiksi.

Ylioppilastutkinto suoritetaan suomeksi tai ruotsiksi oppilaitoksen opetuskielen mukaisesti. ~~Ylioppilastutkinto voidaan suorittaa myös englanniksi siten kuin 6 §:ssä säädetään.~~

Ylioppilastutkinnon suorittaminen tuottaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluihin siten kuin korkeakouluja koskevassa lainsäädännössä säädetään.

2 §

Ylioppilastutkintolautakunta

Ylioppilastutkinnon johtamisesta, järjestämisestä ja toimeenpanosta vastaa riippumattomana asiantuntijaelimenä Ylioppilastutkintolautakunta, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö asettaa kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Ylioppilastutkintolautakunta kehittää ylioppilastutkintoa yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Ylioppilastutkintolautakunta laatii esityksen nelivuotiseksi ylioppilastutkinnon kehittämisen ja toimeenpanosuunnitelmaksi, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy.

Ylioppilastutkintolautakunnalla on kanslia, joka hoitaa ja kehittää tutkinnon toimeenpanoa ja lautakunnan hallintoa. Kanslian esimiehenä toimii pääsihteeri, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö nimittää lautakuntaa kuultuaan. Kanslian asemasta Opetushallituksen erillisyyksikkönä säädetään Opetushallituksesta annetussa laissa (564/2016).

Ylioppilastutkintolautakunnasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

3 §

Ylioppilastutkinnon kokeet

Ylioppilastutkintoon kuuluu äidinkielessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraisissa kielissä, matematiikassa sekä luonnontieteellisissä ja humanistis-yhteiskunnallisissa oppiaineissa (*reaaliaineet*) järjestettäviä kokeita.

Äidinkielen ja kirjallisuuden kokeet järjestetään suomen, ruotsin ja saamen kielissä. Suomen ja ruotsin kielissä voidaan järjestää äidinkieleltään suomen- ja ruotsinkielisille tarkoitettujen kokeiden lisäksi kokeet, jotka perustuvat suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään.

Matematiikassa ja toisessa kotimaisessa kielessä järjestetään vaativuudeltaan kahden eri tason mukaiset kokeet. Vieraisissa kielissä voidaan järjestää kahden eri tason mukaiset kokeet.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään siitä, missä reaaliaineissa ja vieraisissa kielissä kokeet järjestetään, sekä kokeiden laatimisesta. Ylioppilastutkintolautakunta määrää, missä vieraisissa kielissä järjestetään kahden eri tason mukaiset kokeet.

4 §

Kokeiden järjestäminen

Lukiokoulutusta antavat oppilaitokset järjestävät ylioppilastutkinnon kokeet samanaikaisesti kaksi kertaa vuodessa.

Lukiokoulutuksen järjestäjä on velvollinen järjestämään ylioppilastutkinnon kokeet myös koulutuksen järjestäjän lukiossa aiemmin ylioppilastutkinnon suorittaneelle henkilölle, joka uusii tutkintoon sisältyvän kokeen 16 §:n mukaisesti tai täydentää tutkintoaan 17 §:n mukaisesti, sekä henkilölle, joka on aiemmin opiskellut koulutuksen järjestäjän lukiossa ja suorittaa 6 §:n mukaisen erillisen kokeen. Mikäli koulutuksen järjestäjä, jonka lukiossa henkilö on suorittanut ylioppilastutkinnon, ei enää järjestä lukiokoulutusta, on henkilöllä oikeus suorittaa koe asuinpaikkaansa lähinnä olevassa lukiossa. Ylioppilastutkinnon kokeet tulee koulutuksen järjestäjän toimintaedellytysten salliessa järjestää myös muille henkilöille.

Ylioppilastutkinnon ja sen kokeiden järjestämisestä oppilaitoksessa vastaa lukiolain 57 §:n 1 momentissa tarkoitettu toiminnasta vastaava rehtori.

Ylioppilastutkinnon kokeet järjestetään kirjallisesti tai sähköisesti ja niissä voi olla suullisia tehtäviä. Ylioppilastutkintolautakunta määrää tarkemmin kokeiden järjestämisestä ja siihen liittyvistä aikatauluista ja koejärjestelyistä. Ylioppilastutkintolautakunta voi kokeiden järjestämisen olosuhteita koskevasta erittäin painavasta syystä päättää, että oppilaitoksen kokeet järjestetään toisin kuin muissa oppilaitoksissa.

5 §

Muun henkilön kuin lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavan oikeus ylioppilastutkinnon suorittamiseen

Ylioppilastutkinnon saa lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavan lisäksi suorittaa henkilö, joka on aiemmin suorittanut:

- 1) lukiokoulutuksen oppimäärän tai vastaavan ulkomaisen koulutuksen;

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

2) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavan aiemman tutkinnon;

3) muun kuin 2 kohdassa tarkoitetun perusopetuksen oppimäärälle tai sitä vastaavalle aikaisemmalle oppimäärälle perustuvan vähintään kaksivuotisen ammatillisen tutkinnon tai sitä vastaavat opinnot sekä Ylioppilastutkintolautakunnan määräämät lisäopinnot.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tutkintoa suorittava opiskelija voi osallistua ylioppilastutkintoon ollessaan vielä opiskelijana asianomaisessa perustutkintokoulutuksessa.

6 §

Oikeus englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen

~~Englanninkielisen ylioppilastutkinnon voi suorittaa opiskelija, joka suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärää tai ammatillista perustutkintoa pääosin englannin kielellä sekä henkilö, joka on suorittanut 5 §:n 1 momentissa tarkoitetun tutkinnon tai koulutuksen pääosin englannin kielellä.~~

~~Rehtorin päätöksellä englanninkielisen ylioppilastutkinnon voi erityisestä syystä suorittaa myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö, jolla muutoin voidaan katsoa olevan riittävät kielelliset edellytykset englanninkielisen tutkinnon suorittamiseen.~~

6 §

Erillisten kokeiden suorittaminen

Henkilö, joka ei ole suorittanut ylioppilastutkintoa, voi suorittaa ylioppilastutkinnon kokeita erillisinä. Erillisiä kokeita ei kuitenkaan voi suorittaa henkilö, joka on otettu lukiolain 20 §:n 2 momentin nojalla suorittamaan lukiokoulutuksen oppimäärää ja ylioppilastutkintoa tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 43 §:n nojalla suorittamaan ammatillista perustutkintoa.

Erillisistä kokeista ei muodostu ylioppilastutkintoa. Jos erillisiä kokeita suorittanut suorittaa myöhemmin ylioppilastutkinnon, erillisinä kokeina suoritettujen hyväksytyt kokeet voidaan sisällyttää tutkintoon kolmen vuoden ajan erillisen kokeen hyväksymisestä.

7 §

Kokeisiin osallistumisen edellytykset

Lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua ylioppilastutkinnon kokeeseen opiskeltuaan lukiolain 11 §:ssä tarkoitettussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyt pakolliset opinnot oppiaineessa, jonka kokeeseen hän osallistuu. Reaaliaineen kokeeseen aineessa, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua opiskeltuaan neljä opintopistettä oppiaineen opintoja. Jos vieraan kielen koe perustuu oppimäärään, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua kokeeseen opiskeltuaan kuusi opintopistettä oppiaineen opintoja.

Rehtorin päätöksellä kokeeseen voi erityisestä syystä osallistua myös lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava, joka ei ole opiskellut 1 momentissa tarkoitettuja opintoja, mutta jolla muutoin voidaan katsoa olevan riittävät edellytykset kokeesta suoriutumiseen.

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

Ammatillista perustutkintoa suorittava opiskelija voi osallistua ylioppilastutkinnon kokeisiin suoritettuaan vähintään 90 osaamispistettä vastaavan osaamisen.

8 §

Ilmoittautuminen kokeisiin

Kokelaan tulee ilmoittautua kirjallisesti kutakin tutkintokertaa ja suoritettavaa koetta varten viimeistään Ylioppilastutkintolautakunnan määräämänä päivänä siihen lukioon, jossa aikoo suorittaa kokeen. Rehtorin tehtävänä on varmistaa, että kokelas täyttää 5—7 §:n mukaiset tutkintoon ja sen kokeisiin osallistumiselle säädetyt edellytykset. Osallistumisoikeuden epämisestä tulee antaa perusteltu kirjallinen päätös.

Ylioppilastutkintolautakunta voi kokelaan sairauden tai muun siihen rinnastettavan erityisen painavan syyn vuoksi hyväksyä määräajan päätyttyä tapahtuneen ilmoittautumisen.

Ylioppilastutkintolautakunta voi hakemuksesta kokelaan sairauden, ulkomailla tapahtuvan opiskelun tai työskentelyn taikka muun niihin rinnastettavan erityisen painavan syyn vuoksi mitätöidä kokeeseen tehdyn ilmoittautumisen. Ylioppilastutkintolautakunta voi hakemuksesta hyväksyä myös muutoksen ilmoittautumiseen sisältyviin tietoihin, jos ylioppilastutkinnon suorittaminen hyväksytysti sitä edellyttää tai siihen on muu erityisen painava syy.

Ylioppilastutkintolautakunta määrää tarkemmin ilmoittautumiseen liittyvistä menettelyistä.

9 §

Kokelasta koskevat erityisjärjestelyt

Kokelas, joka on sairauden, vamman, lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden, vieraskielisyyden taikka muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi estynyt suorittamasta ylioppilastutkinnon kokeita samalla tavalla kuin muut kokelaat, voi suorittaa kokeen poikkeavasti.

Ylioppilastutkintolautakunta päättää 1 momentissa tarkoitettujen erityisjärjestelyiden käytöstä hakemuksesta. Äkillisessä ja ennakoimattomassa tilanteessa erityisjärjestelyiden käytöstä voi päättää myös rehtori.

Ylioppilastutkintolautakunta määrää tarkemmin erityisjärjestelyiden hakemisesta ja käyttämisestä.

10 §

Ylioppilastutkinnossa suoritettavat kokeet

Ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan on suoritettava viisi koetta, joihin sisältyy äidinkielen ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuihin kokeisiin voi kuulua vain yksi koe samassa oppiaineessa. Kokelas voi lisäksi suorittaa yhden tai useamman muun kokeen.

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

Tutkintoon on sisällyttävä vähintään yksi 3 §:n 3 momentissa tarkoitettu vaativampi koe taikka 11 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettu toisen kotimaisen kielen tai vieraan kielen kokeen sijasta suoritettu äidinkielen ja kirjallisuuden koe.

11 §

Äidinkielen ja kirjallisuuden ja kielten kokeiden suorittamista koskevat erityissäännökset

Kokelas voi suorittaa äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään perustuvana kokeena, jos hänen äidinkielensä ei ole suomi, ruotsi tai saame ja hän on opiskellut mainitun oppimäärän mukaiset opinnot, jotka 7 §:n mukaan ovat kokeeseen osallistumisen edellytyksenä lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavalle, tai jos hän on viittomakieltä äidinkielenään tai ensikielenään käyttävä. Ylioppilastutkintolautakunta voi hakeuksesta painavan syyn vuoksi myöntää oikeuden tässä momentissa tarkoitettun kokeen suorittamiseen muulle kuin edellä tarkoitettulle kokelaalle.

Kokelas voi suorittaa toisen kotimaisen kielen kokeen sijasta äidinkieleltään ruotsin- tai suomenkielisille kokelailla tarkoitettun äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen kyseisessä kielessä.

Kokelas voi suorittaa vieraan kielen kokeen sijasta äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen saamen kielessä.

12 §

Ylioppilastutkinnon suorittaminen

Ylioppilastutkinto tulee suoritetuksi, kun kokelas on suorittanut hyväksytysti 10 §:ssä tarkoitettut kokeet sekä lukiokoulutuksen oppimäärän tai 5 §:ssä tarkoitettun muun tutkinnon tai koulutuksen.

Tutkinto voi tulla suoritetuksi 10 §:n 1 momentin mukaisessa kokeessa annetun hylätyn arvosanan estämättä, jos kokelaan suorittamien muiden kokeiden arvosanat osoittavat 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja ja taitoja sekä riittävää kypsyttä, eikä kokelas ole kirjallisesti kieltänyt hylätyn arvosanan merkitsemistä todistukseen. Tutkinto ei kuitenkaan voi tulla suoritetuksi, jos koe katsotaan 14 tai 15 §:n nojalla hylätyksi.

Ylioppilastutkintolautakunta määrää tarkemmin tutkinnon suorittamiseen liittyvistä käytännön menettelyistä sekä perusteista, joiden nojalla tutkinto tulee suoritetuksi hylätyn arvosanan estämättä.

13 §

Ylioppilastutkinnon suorittamiseen käytettävä enimmäisaika

Ylioppilastutkinto tulee suorittaa enintään kolmena peräkkäisenä tutkintokertana.

Kokelas, joka on saanut hylätyn arvosanan kokeesta, joka on 10 §:n 1 momentin mukaisesti tutkinnon suorittamisen edellytyksenä, voi kuitenkin jatkaa tutkinnon suorittamista käyttämällä kyseisen kokeen uusimiseen hylätyn arvosanan saamista välittömästi seuraavat kolme tutkintokertaa.

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

Kokelas, joka on osallistunut vähintään yhteen tutkintokertaan ja sairastumisen, ulkomailla tapahtuvan päätoimisen opiskelun tai muun niihin rinnastettavan painavan syyn vuoksi on estynyt osallistumasta tutkintokerran kokeisiin, voi kuitenkin jatkaa tutkinnon suorittamista 1 momentin mukaisen enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavana tutkintokertana. Jos kokelas on edellä tarkoitetun syyn vuoksi estynyt osallistumasta kahden peräkkäisen tutkintokerran kokeisiin, hän voi jatkaa tutkinnon suorittamista 1 momentin mukaisen enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavina kahtena tutkintokertana. Tässä momentissa tarkoitettu kokelas säilyttää oikeutensa hylätyn kokeen uusimiseen siten, että menetettyjä tutkintokertoja ei lueta 2 momentissa tarkoitettuihin tutkintokertoihin.

Jos kokelas ei ole suorittanut tutkintoa 1—3 momentissa säädettyssä ajassa, tutkinto katsotaan hylätyksi. Tutkinnon suorittamisen voi tällöin aloittaa uudelleen. Kokelas voi sisällyttää hylätyyn tutkintoon sisällyneet hyväksytyt kokeet uuteen tutkintoon kolmen vuoden ajan aiemmin suoritettua kokeen hyväksymisestä.

Ylioppilastutkintolautakunta voi hakemuksesta erityisen painavan syyn vuoksi päättää, että kokelas voi tutkinnon ollessa kesken aloittaa tutkinnon suorittamisen alusta.

14 §

Koetilaisuuteen saapumatta jääminen ja keskeytynyt koe

Jos kokeeseen ilmoittautunut henkilö jää saapumatta koetilaisuuteen tai ei jätä koesuoritusta arvosteltavaksi, koe katsotaan hylätyksi.

15 §

Seuraamus järjestyksen rikkomisesta ja vilpillisestä menettelystä

Jos kokelas häiritsee koetilaisuutta tai muuten rikkoo järjestystä koetilaisuudessa, eikä rehtorin tai opettajan kehotuksesta huolimatta lopeta menettelyä, hänen koesuorituksensa katsotaan hylätyksi. Jos menettely on toistuvaa tai aiheuttaa merkittävää haittaa muiden kokelaiden koesuorituksille, kokelaan kaikki tutkintokerran koesuoritukset katsotaan hylätyiksi ja hän menettää oikeutensa osallistua myöhempisiin saman tutkintokerran kokeisiin. Jos menettely on erityisen vakavaa ja haitallista, kokelas menettää lisäksi oikeutensa osallistua seuraavan tutkintokerran kokeisiin.

Jos kokelas syyllistyy kokeessa vilpilliseen menettelyyn tai vilpin yritykseen taikka avustaa siinä, kaikki hänen koesuorituksensa kyseiseltä tutkintokerralta katsotaan hylätyksi ja hän menettää oikeutensa osallistua myöhempisiin saman tutkintokerran kokeisiin. Jos menettely on toistuvaa tai muuten erityisen vakavaa ja haitallista, kokelas menettää lisäksi oikeutensa osallistua seuraavan tutkintokerran kokeisiin.

Ennen 1 ja 2 momentissa tarkoitetun seuraamuksen määräämistä on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava menettely, kuultava kokelasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys.

Päätöksen seuraamuksen määräämisestä tekee lukion rehtori. Päätöksen siitä, että kokelas menettää oikeutensa osallistua 1 tai 2 momentissa tarkoitetun menettelyn tapahtuessa meneillään olevaa tutkintokertaa seuraavan tutkintokerran kokeisiin, tekee kuitenkin koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin.

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

Koetilaisuutta häiritsevä kokelas voidaan määrätä poistumaan tilaisuudesta. Jos kokelas ei noudata poistumismääräystä, rehtori tai opettaja voi poistaa kokelaan siten kuin lukiolain 43 §:ssä säädetään.

16 §

Kokeiden uusiminen

Hyväksytyyn kokeeseen saa uusia rajoituksetta.

Tutkinnon suorittamisen aikana kokelaalla on oikeus uusia hylätty koe kolme kertaa. Kokelas, joka on saanut 3 §:n 3 momentissa tarkoitettua vaativammasta kokeesta hylätyn arvosanan, voi kokeen uusiessaan vaihtaa sen tason. Kokelas, joka on saanut hylätyn arvosanan äidinkieleltään suomen- tai ruotsinkielisille tarkoitettua äidinkielen ja kirjallisuuden kokeesta, voi kokeen uusiessaan vaihtaa sen suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään perustuvaksi, jos hänellä 11 §:n 1 momentin nojalla on oikeus suorittaa kyseinen koe. Kokelas, joka on 11 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettulla tavalla suorittanut toisen kotimaisen kielen tai vieraan kielen kokeen sijasta äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen ja saanut hylätyn arvosanan, voi kokeen uusiessaan suorittaa kyseisen toisen kotimaisen kielen tai vieraan kielen kokeen.

Tutkinnon suorittanut henkilö saa uusia hylätyn kokeen rajoituksetta.

17 §

Tutkinnon täydentäminen

Ylioppilastutkinnon 12 §:n mukaan hyväksytysti suorittanut henkilö voi täydentää tutkintoa sellaisten oppiaineiden kokeilla, jotka eivät sisälly hänen suorittamaansa tutkintoon, ja sellaisten oppiaineiden kokeilla, jotka ovat eritasoisia kuin hänen suorittamaansa tutkintoon sisältyvät samojen oppiaineiden kokeet.

18 §

Koesuoritusten arvostelu

Ylioppilastutkinnon kokeista annetaan erilliset arvosanat. Kokeesta voidaan antaa myös arvosanaa yksityiskohtaisempi arvostelu.

Koesuoritukset tarkastaa ja arvostelee alustavasti lukiokoulutuksen järjestäjän osoittama asianomaisen aineen opettaja ja lopullisesti Ylioppilastutkintolautakunta. Jos koulutuksen järjestäjä ei pysty osoittamaan kyseisen oppiaineen opettajaa, joka voisi arvostella suorituksen, alustava arvostelu tehdään Ylioppilastutkintolautakunnassa.

Jos kokelaan koesuoritusta on heikentänyt sairaus, vamma tai muu niihin rinnastettava erityisen painava peruste, eikä 9 §:ssä tarkoitettujen erityisjärjestelyjen voida katsoa olevan riittäviä turvaamaan kokelaan edellytykset suorittaa koe yhtäläisesti muihin kokelaisiin nähden, Ylioppilastutkintolautakunta voi ottaa tämän arvostelussa huomioon.

Kokelaalla ja alle 18-vuotiaan kokelaan huoltajalla on oikeus saada tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta kokelaan koesuoritukseen. Heille on varattava tilaisuus tutustua arvosteltuun kirjalliseen tai muuten tallennettuun koesuoritukseen.

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

Arvosanoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Ylioppilastutkintolautakunta määrää kokeiden arvostelussa noudatettavista periaatteista.

19 §

Tutkintotodistus ja kokeiden suorittamisesta annettavat todistukset

Ylioppilastutkintolautakunta antaa tutkintotodistuksen kokelaalle, joka on 12 §:ssä säädetyllä tavalla suorittanut tutkinnon.

~~Englanninkielisestä ylioppilastutkinnosta annetaan suomen- tai ruotsinkielisen ylioppilastutkintotodistuksen lisäksi englanninkielinen ylioppilastutkintotodistus.~~

Muulle ylioppilastutkinnon kokeen hyväksytysti suorittaneelle henkilölle annetaan todistus kokeen suorittamisesta.

Todistusten antaminen edellyttää, että 20 §:ssä säädettyt maksut tutkintokertoihin ja kokeisiin osallistumisesta on suoritettu.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään ylioppilastutkintotodistukseen merkittävistä arvosanoista.

20 §

Ylioppilastutkinnosta perittävät maksut

Ylioppilastutkintolautakunta voi periä ylioppilastutkinnosta ja sen kokeisiin osallistumisesta maksuja.

Ylioppilastutkintoon ja sen kokeisiin osallistumisesta perittävistä maksuista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella sen mukaan kuin valtion maksuperustelaisissa (150/1992) säädetään julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista. Ylioppilastutkintolautakunta määrää maksujen perimiseen liittyvistä menettelyistä.

Jos ilmoittautuminen on 8 §:n 3 momentin nojalla mitätöity eikä kokelas ole osittainkaan osallistunut kokeeseen, kokeesta ei peritä maksua tai peritty maksu palautetaan Ylioppilastutkintolautakunnan määräämässä ajassa tehdystä hakemuksesta.

21 §

Muutoksenhaku rehtorin ja koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen päätökseen

Rehtorin päätökseen, jolla on 8 §:n 1 momentin mukaisesti evätty osallistumisoikeus ylioppilastutkintoon tai sen kokeeseen, saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaisissa (434/2003) säädetään. Aluehallintoviraston oikaisumenettelyssä antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

Päätökseen, jolla rehtori tai koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin on määrännyt 15 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitetun seuraamuksen, haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Päätös pannaan täytäntöön tehdystä valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomaisen kiellä täytäntöönpanoa.

Valitus 1 ja 2 momentissa tarkoitetusta päätöksestä on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Muutoksenhausta on muutoin voimassa, mitä hallintolainkäyttölaissa (586/

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

1996) säädetään. Valitukset tulee käsitellä kiireellisinä. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Jos 2 momentissa tarkoitettu päätös kumotaan, ilmoittautuminen niihin kokeisiin, joihin henkilö on jäänyt rehtorin päätöksen jälkeen osallistumatta, mitätöityy hakemuksetta ja koekohtaiset maksut palautetaan. Hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus voi valituksen hyväksyessään päättää, että kokelas saa aloittaa tutkinnon suorittamisen alusta.

22 §

Koesuorituksen arvostelua koskeva oikaisumenettely

Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen, jolla koesuoritus on arvosteltu, saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa säädetään.

Oikaisuvaatimus on toimitettava Ylioppilastutkintolautakunnalle 14 päivän kuluessa siitä ajankohdasta, jolloin oikaisuvaatimuksen tekemiseen oikeutetulla on ollut tilaisuus saada tieto arvostelun tuloksesta ja arvosteluperusteiden soveltamisesta kokelaan koesuoritukseen. Ylioppilastutkintolautakunta määrää oikaisuvaatimuksen käsitelijöiksi vähintään kaksi arvostelijaa, joista kukaan ei ole aikaisemmin arvostellut kohteena olevaa koevastausta.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään ylioppilastutkintotodistuksen ja muun 19 §:ssä tarkoitettujen todistuksen antamisesta silloin, kun koesuorituksen arvosteluun vaaditaan oikaisua sekä oikaisumenettelyssä annettavan päätöksen ilmoittamisesta.

23 §

Muutoksenhaku Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen

Muuhun kuin koesuorituksen arvostelua koskevaan Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla Helsingin hallinto-oikeudelle siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Edellä 22 §:ssä tarkoitettussa oikaisumenettelyssä tehtyyn päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

24 §

Tietojensaantioikeus

Koulutuksen järjestäjän tulee pyynnöstä toimittaa Ylioppilastutkintolautakunnalle ylioppilastutkinnon järjestämisen ja toimeenpanon edellyttämät tiedot.

Koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada tieto ylioppilastutkinnon koetta suorittamaan ilmoittautunutta kokelasta koskevista 9 §:ssä tarkoitettua erityisjärjestelyiden käyttöä ja 13 §:n 3 momentissa tarkoitettua ylioppilastutkinnon suorittamisajan pidentymistä koskevista Ylioppilastutkintolautakunnan päätöksistä siltä osin, kuin se on välttämätöntä kokeiden järjestämiseksi.

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

25 §

Eräät ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavat tutkinnot

Lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen päätteeksi suoritettu International Baccalaureate-, Reifeprüfung- tai Deutsche Internationale Abitur -tutkinto sekä Eurooppa-koulujen eurooppalainen ylioppilastutkinto tuottavat samat oikeudet kuin tässä laissa tarkoitetun ylioppilastutkinnon suorittaminen.

26 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettu laki (672/2005), jäljempänä *kumottu laki*, ja ylioppilastutkinnosta annettu valtioneuvoston asetus (915/2005), jäljempänä *kumottu asetus*.

Muulla lainsäädännössä olevalla viittauksella kumottuun lakiin tarkoitetaan tämän lain voimaantulon jälkeen viittausta tähän lakiin.

27 §

Siirtymäsäännökset

Kokelaat, jotka ovat aloittaneet ylioppilastutkinnon suorittamisen kumotun lain ollessa voimassa, jatkavat tutkinnon suorittamista tämän lain nojalla. Lain 6, 8 ja 10 §:ää, 11 §:n 3 momenttia, 13 §:ää ja 21 §:n 1 momenttia kuitenkin sovelletaan kokelaisiin, jotka aloittavat tutkinnon suorittamisen kevään 2022 tutkintokerralla tai sen jälkeen. Ylioppilastutkinnon suorittamisen ennen tätä aloittaneisiin sovelletaan kumotun lain 5 §:ää, 6 §:n 1—2 momenttia, 7 §:ää, 9 §:n 2 momenttia sekä 15 §:n 1 ja 3 momenttia, kumotun lukiolain (629/1998) 18 §:n 2 momenttia ja kumotun asetuksen 5 ja 16 §:ää. Näiden kokelaiden osalta tämän lain 12 §:ssä tarkoitetaan 10 §:ssä tarkoitetuilla kokeilla kumotun lukiolain 18 §:n 2 momentin mukaisia kokeita.

Lukiokoulutuksen oppimäärää suoritaviin kokelaisiin, jotka on otettu suorittamaan oppimäärää kumotun lukiolain mukaisten opetussuunnitelman perusteiden mukaan laadittujen opetussuunnitelmien mukaisesti, sovelletaan ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleita säännöksiä kokeisiin osallistumisen edellytyksistä. Ylioppilastutkinnon kokeiden laatimiseen tässä momentissa tarkoitetuille kokelaille sovelletaan kumotun asetuksen 1 §:ää.

Tämän lain 16 §:ää sovelletaan ennen lain voimaantuloa ilmoittauduttaessa syksyllä 2019 järjestettäviin ylioppilastutkinnon kokeisiin.

Kumotun lukiolain 18 b §:n nojalla asetettu Ylioppilastutkintolautakunta jatkaa toimikautensa loppuun, ellei opetus- ja kulttuuriministeriö toisin päättää.

Kumotun asetuksen 10 a §:n nojalla ennen tämän lain voimaantuloa laadittu ylioppilastutkinnon kehittämis- ja toimeenpanosuunnitelma on voimassa sen ajan, joksi se on hyväksytty.

2.

Laki

lukiolain 1 ja 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lukiolain (714/2018) 1 §:n 2 momentti ja 6 §:n 1 momentti seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto. Ylioppilastutkinnosta säädetään erikseen ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (/).

6 §

Erityinen koulutustehtävä

Erityisellä koulutustehtävällä tarkoitetaan opetusta, jossa olennaisessa määrin painotetaan yhtä tai useampaa oppiainetta tai opintokokonaisuutta, ja opetusta, joka tähtää ylioppilastutkinnosta annetun lain 25 §:ssä tarkoitetun ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavan kansainvälisen tutkinnon suorittamiseen. Erityiseen koulutustehtävään voi sisältyä velvoite huolehtia asianomaiseen opetukseen liittyvistä valtakunnallisista kehittämistehtävistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ja arvioi, miten ylioppilastutkinnon uusi rakenne vaikuttaa lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen, ottaen erityisesti huomioon kahta tutkintoa suorittavat opiskelijat ja aikuisopiskelijat, ja antaa siitä sivistysvaliokunnalle selvityksen, kun uudistuksen toimeenpanosta on saatavissa seurantatietoa riittävästi.*

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

2. *Eduskunta edellyttää, että hallitus harkitsee uuden esityksen tekemistä englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämisen ja suorittamisen mahdollistamiseksi. Esityksessä tulee ottaa huomioon kansalliskielten asema ja perustuslain vaatimukset.*
3. *Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy selvittämään lukiodiplomijärjestelmän muuttamista kaikkia koulutuksen järjestäjiä velvoittavaksi ja sen perusteella ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntötoimiin.*

Helsingissä 1.2.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sari Multala kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Kimmo Kivelä sin
jäsen Hanna Kosonen kesk ((osittain)
jäsen Mikaela Nylander r
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Jani Toivola vihr
jäsen Raija Vahasalo kok
varajäsen Hanna-Leena Mattila kesk
varajäsen Merja Mäkisalo-Ropponen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp
Vastalause

VASTALAUSE

Perustelut

Tällä vaalikaudella lukiokoulutusta on leimannut hallituksen suoranainen uudistusvimma, missä ei ole kuitenkaan otettu huomioon toisen asteen kokonaisuutta eikä oppilaiden ja opettajien kuormitusta jatkuvan muutoksen kourissa. Tässä hallituksen esityksessä haluamme kiinnittää huomiota erityisesti lakiesityksessä esitettyyn viiden kokeen rakenteeseen, mikä aiheuttaa toteutessaan useita ongelmia. Esitys on ristiriidassa sen kanssa, että tavoitteena on lisätä lukion suorittaneiden määrää sekä yo-tutkinnon suorittamista. Lukiossa opiskelee erilaisista taustoista tulevia opiskelijoita, joilla on oppimisvaikeuksia tai muun tuen tarve. Näiden opiskelijoiden lukion ja yo-tutkinnon suorittaminen vaikeutuu. Tutkinnon rakenne lisää tutkinnon kuormittavuutta, ja voidaan ennakoida, että lukio-opintojen keskeyttäminen lisääntyy samoin kuin niiden määrä, jotka eivät kykene suorittamaan tutkintoa hyväksytysti. Lisäksi aikuisopiskelijoiden sekä kaksoistutkinnon suorittavien asema heikkenee tutkintoon sisältyvän valinnaisuuden vähentyessä. On selvää, että koulutuksesta putoavien määrä lisää syrjäytymistä. Näihin ongelmiin ovat kiinnittäneet huomiota useat lausunnon antajat.

Toisen asteen koulutusjärjestelmää tulee tarkastella kokonaisuutena. Nyt tehty esitys ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden määrästä on ristiriidassa ammatillisen koulutuksen reformin tavoitteiden kanssa. Ammatillisen koulutuksen reformin keskeinen ajatus on ollut lisätä opiskelijan mahdollisuuksia koota yksilöllisesti hänelle soveltuva tutkinto, jolla hän pystyy saavuttamaan omien tavoitteiden mukaisen ja edellyttämän osaamisen. Kaksoistutkinto ja muuten lukio-koulutukseen kuuluvien opintojen kautta hankittu osaaminen on ollut ja tulee jatkossakin olemaan keskeisessä roolissa niiden ammatillista tutkintoa suorittavien opiskelijoiden kohdalla, jotka ovat asettaneet tavoitteekseen esimerkiksi korkeakouluopinnot.

Ammatillisen perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon suorittaminen rinnakkain on jo nykyisin erittäin vaativaa, ja esitetty viiden kokeen rakenne tekisi kaksoistutkinnosta entistä raskaamman opiskelijalle. Esitetty malli todennäköisesti vähentäisi kaksoistutkinnon houkuttelevuutta, ja suorittajien määrä kääntyisi jatkossa laskuun.

Ammatillisissa oppilaitoksissa kaksoistutkintoa suorittavan opiskelijan opintoja pyritään nykyisin vauhdittamaan esimerkiksi niin, että ammatilliseen perustutkintoon sisältyvien yhteisten aineiden opinnot voi korvata lukion vastaavilla aineilla. Viidennen ylioppilaskokeen suorittamisen edellyttämiä lukio-opintoja ei olisi kuitenkaan mahdollista tunnustaa osaksi opiskelijan ammatillista perustutkintoa. Näin ollen uudistus pidentäisi kaksoistutkinnon suorittajien opintoaikoja ja lisäisi koulutuksen järjestäjien kustannuksia.

Ylioppilastutkinnon rakenteen muutos ei ole tarpeellinen, sillä meneillään oleva korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus kannustaa kokeilaita suorittamaan esityksen tavoitteen mukaiset viisi koetta. Muutoksen hyödyt olisivat siis minimaaliset verrattuna sen aiheuttamiin haittoihin kaksoistutkinnon suorittajille, aikuislukiolaisille ja oppimisvaikeuksista kärsiville opiskelijoille.

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp Vastalause

Uudistus pidentäisi kahden tutkinnon suorittajien opintoaikoja. Jo nykyisellä lukion kurssimäärällä ja neljällä suoritettavalla kokeella on osalla opiskelijoista vaikeuksia suorittaa tutkinto kolmessa vuodessa. Pääsääntöisesti opiskelijat saavat ammatillisen tutkinnon suoritettua kolmessa vuodessa tai jopa sen alle, mutta ylioppilastutkinto jäisi vielä kesken. Tällä voisi olla vaikutuksia myös ammatillisen koulutuksen järjestäjien rahoitukseen.

Tarvetta rakenteen uudistamiseen ei ole myöskään siksi, että uusi lukiolaki jo pitää sisällään kaikki tarvittavat elementit opiskelijoiden laaja-alaisen ja monipuolisen osaamisen ja vahvemman yleissivistyksen kehittämiseen tulevaisuudessa (korkea-asteysteistyö, laajempien opintojaksojen tuottama mahdollisuus oppiainerajat ylittävän laaja-alaisemman osaamisen kehittämiseen ym.).

Koulutusjärjestelmän kehittämisessä suuntana on ollut elinikäisen oppimisen polkujen edistäminen. Työn ja teknologisen muutoksen aikana tämä on korostetun tärkeää. Kaksoistutkinnon suorittaneet työllistyvät hyvin, osa valmistuneista hakee ammattikorkeakouluun tai yliopistoon jatko-opiskelijaksi. Jos nuori haluaa suorittaa kahden tutkinnon opinnot, tätä pitäisi pyrkiä edistämään kaikin mahdollisin tavoin. Ehdotettu ylioppilastutkinnon rakenteen muutos uhkaa kuitenkin romuttaa kaksoistutkinnon.

Aikuislukioiden tutkinnon suorittajat kuuluvat pääosin siihen 20 prosentin ryhmään maamme kokeelaista, jotka suorittavat tutkinnossaan vain neljä koetta. Kuudesta aikuislukiosta kerätyn epävirallisen datan perusteella opiskelijat tekevät keskimäärin noin 4,3 koetta tutkintoa kohden. Monille heistä viides pakollinen aine voi olla se ratkaiseva ylimääräinen kuorma, joka aiheuttaa opintojen keskeytymisen.

Lukiodiplomin asema olisi myös pitänyt vahvistaa siten, että lukiodiplomin suorittaminen vastaisi yhtä ylioppilastutkinnon koetta. Lukiodiplomin aseman vahvistamisella toteutetaan lukiokoulutuksen perustehtävän toteutumista: jokaisen opiskelijan omien vahvuuksien, taitojen ja tavoitteiden pohjalle rakentuvaa kasvua hyviksi, sivistyneiksi ja aktiivisiksi ihmisiksi. Opiskelijalle lukiodiplomi on erinomainen tapa osoittaa omia vahvuuksiaan ja soveltuvuuttaan monille aloille. Yhteiskunnan etu on, että opiskelija voi rakentaa opintopolkuaan ja tulevaisuuttaan vakaalle ja tasa-arvoiselle pohjalle jo lukioaikana. Lukiodiplomi tekee näkyväksi tämän päivän oppimiskäsitysten monipuolisuuden. Lukiodiplomin suorittamisessa tietoa tutkitaan, sovelletaan ja tuotetaan samaan tapaan kuin korkeakouluopinnoissa.

Uuden lukiolainsäädännön varjopuolena on tilanne, jossa lukio-opiskelijat keskittyvät entistä enemmän opiskelemaan vain niitä oppiaineita, jotka ovat mukana ylioppilaskirjoituksissa ja joita opiskelemalla taataan varmimmin jatko-opiskelupaikka korkea-asteelle. Lukiodiplomin aseman muutos osaksi ylioppilastutkintoa tukisi erityisesti taide- ja taitoaineiden osoittamaa osaamista. Näihin oppiaineisiin sisältyvät monet tulevaisuuden työelämän osaamistarpeet: ongelmanratkaisutaidot, laaja yleissivistys, luovuus, monialaisuus, kulttuurinen ja viestintäosaaminen, tulevaisuuden sekä kansalliset että yksilölliset menestymisen ehdot.

Tutkinnon rakenteen uudistaminen esitetyllä tavalla tuottaa lukiouudistuksen tavoitteiden vastaisesti juuri sen, mitä uudistuksella pyrittiin välttämään: lukion oppimäärän ja tutkinnon suorittamisen vaikeutumisen tai jopa opintojen keskeytymisen.

**Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp
Vastalause**

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisina paitsi 1. lakiehdotuksen 10 §:n 1 momentti muutettuna. (*Vastalauseen muutosehdotus*)

Vastalauseen muutosehdotus

1. lakiehdotus

10 §

Ylioppilastutkinnossa suoritettavat kokeet

Ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan on suoritettava neljä koetta, joihin sisältyy äidinkielen ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kaksi koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe.

(2 ja 3 mom. kuten SiVM)

Helsingissä 1.2.2019

Jukka Gustafsson sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Merja Mäkisalo-Ropponen sd
Li Andersson vas
Ritva Elomaa ps
Sami Savio ps